

Вероніка Ващак,

здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 061 Журналістика,

Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Науковий керівник –

кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри журналістики

Тернопільського національного педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка

Оксана Кушнір

КРАЄЗНАВЧИЙ НАРАТИВ У ФОРМАТІ ПОРТРЕТНИХ НАРИСІВ

Краєзнавство є важливою складовою історико-культурного дискурсу у загальнонаціональному та локальному масштабах, адже воно не лише зберігає пам'ять про минуле цілої нації, а й формує локальну ідентичність. Як скарбниця спадщини регіону краєзнавство акумулює в собі перевірені часом матеріальні та духовні цінності, забезпечує спадкоємність між поколіннями, сприяє формуванню самоідентифікації краю у контексті цілісного простору.

Українське краєзнавство у розрізі регіонів належить до сфери зацікавлень наукових та громадських організацій, зокрема, Всеукраїнської спілки краєзнавців, «Просвіти» імені Тараса Шевченка, «Меморіал» імені Василя Стуса, Українського географічного товариства, наукових інститутів НАН України тощо. Різновекторна краєзнавча тематика є в полі зору досвідчених та молодих науковців, представлена на численних всеукраїнських та міжнародних форумах, конференціях. Локальне краєзнавство стало однією з визначальних парадигм національно-культурного розвитку незалежної України [6].

Науковиця О. Пелешок обґрунтувала краєзнавчий наратив як один із різновидів журналістських матеріалів, у якому фіксовано інформацію про географію, історію, культуру, економіку та інші сфери життєдіяльності краю [4, с. 126]. Розуміючи наратив як певним чином структурований, трирівневий текст (історія, розповідь, нарація), актуалізуємо важливість дослідження змістових та формальних аспектів краєзнавчих матеріалів [3, с. 127].

Одним із найефективніших жанрів у процесі творення історико-культурного літопису регіонів є портретний нарис. Він дозволяє через

особисті історії артикулювати важливі суспільні процеси та явища, висвітлювати особливості певної локації, реалізувати комунікацію аудиторії з видатними чи пересічними носіями краєзнавчого досвіду.

Портретний нарис – один із різновидів нарисових публікацій, метою якого є знайомство реципієнтів з певною особистістю, розкриття її характеру, життєвого шляху, суспільної ролі та світоглядних орієнтирів [7, с. 153]. Тексти цього жанру відзначаються високим ступенем індивідуалізації, що виявляється у деталізованому зображенні зовнішності, манери поведінки, мовлення та інших характеристик, які формують цілісне уявлення про людину. Автори портретних нарисів розкривають внутрішній світ, характер і долю героя у фокусі важливої, навіть драматичної ситуації в його життєписі. Саме вона увиразнює унікальність персонажа, його досягнення, позитивні риси. Щоб глибше розкрити образ героя, журналіст розглядає моральну, інтелектуальну і творчу сторони його особистості. При цьому автор використовує широкий спектр виражальних засобів – від об'єктивного аналізу до емоційної оцінки, що дозволяє створити багатоплановий образ.

На думку І. Аньєс, у системі портретних нарисів можна виділити такі різновиди: *ідентифікаційна картка* (лаконічний виклад ключових епізодів з життя), *некролог* (виклад біографії людини після смерті), *портрет-репортаж* (розповідь про особистість одразу після зустрічі з нею), *портрет-інтерв'ю* (публікація у формі діалогу), *портрет-порівняння* (порівняльне відтворення образів кількох героїв з акцентуванням на ключових характеристиках кожного) [1, с. 315–316].

Активна апробація жанру портретного нарису в українському медіапросторі пов'язана з його жанровими та функціональними особливостями, зокрема: *портрет героя* як обов'язковий компонент композиції матеріалу – зовнішній (опис обличчя, рук, кольору очей тощо; особливості ходи, жестів, голосу, сміху), внутрішній (особливості характеру та світогляду людини), з наявністю яскравих та влучних деталей; *документалізм* – відтворення реальних, достовірних подій та фактів із життя героя; *композиція у розрізі хронологічного викладу подій* із життєпису людини, з максимальною відстороненістю журналіста; *образність та емоційність розповіді* – цікава, психоемоційна, з використанням широкого арсеналу зображально-виражальних засобів, розповідь про драматичні (іноді трагічні) віхи життя героя; *здатність викликати в аудиторії емотивний відгук* – переживання читачем тих самих емоційних станів, які відчуває персонаж [2, с. 85–86; 5, с. 97–98].

У межах краєзнавчого наративу портретний нарис займає особливе місце, оскільки через історію однієї людини розкриває характерні риси регіону, його культуру та дух часу. Медіаматеріали цього жанру відіграють важливу роль у збереженні локальної культурної спадщини, документуючи тенденції через особисті історії, фіксуючи зв'язок мешканців із рідним краєм у фокусі конкретних фактів, архівних матеріалів, усних свідчень та індивідуальних спогадів.

У функціональному полі краєзнавчого наративу, зокрема регіонального, можна виділити такі вектори: *освітньо-пізнавальний* (розкриває історію, культуру і традиції певного краю), *ідентифікаційний* (сприяє формуванню ідентифікації зі своєю малою батьківщиною), *комунікативний* (активізує діалог між поколіннями), *виховний* (акцентує увагу на особистостях, які є прикладом професійної майстерності, громадянської позиції або моральних цінностей).

Завдяки таким текстам можна відкрити маловідомі постаті, розповісти про героїв, які не потрапили до підручників, але залишили слід в історії. Наприклад, розповідь про місцевого художника, який зображував рідні пейзажі, або про ветерана, який зберіг унікальні спогади про історичні події, дозволяє краще зрозуміти історію та культурну самобутність краю. Краєзнавчий наратив у форматі портретних нарисів є потужним засобом популяризації локальних подій. Він дозволяє через долі конкретних людей осмислити локальні історичні, культурні, соціальні й духовні контексти у масштабі регіону.

Портретні нариси, представлені у медіапросторі, слугують достовірним джерелом для дослідників, письменників, які прагнуть відтворити історію рідного краю та представити її для широкого загалу. У час глобалізації такі тексти допомагають зберегти унікальність місцевої культури та передати її наступним поколінням.

У краєзнавчій перспективі портретний нарис слугує засобом ідентифікації місцевої спільноти через призму життя і діяльності конкретної особистості, яка репрезентує цінності, традиції, менталітет і специфіку краю. Таким чином, цей жанр є ефективним способом популяризації регіональної історії та культури, сприяє зміцненню локальної ідентичності та плеканню почуття причетності до історичної спадщини.

Список використаної літератури

1. Аньєс Ів. Підручник із журналістики: Пишемо для газет. К. : Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2013. 544 с.

2. Надточій О. Л. Жанр портретного нарису: особливості викладання. *Держава та регіони. Соціальні комунікації*. 2018. № 1 (33). С. 84–88.
3. Пелешок О. О. До проблеми краєзнавчого наративу у вимірах журналістики: науково-інтерпретаційна парадигма. *Обрії друкарства*. 2019. 1(7). С. 124–134. URL: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1\(7\).169572](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2019.1(7).169572)
4. Пелешок О. До проблеми регіональної ідентичності в краєзнавчому дискурсі: районні газети Тернопільщини. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*. 2019. Вип. 46. С. 124–130. URL: <https://doi.org/10.30970/vjo.2019.46.10040>
5. Супрун В.М., Супрун Л.В. Портретний нарис у системі жанрів журналістики. *Регіональна журналістика: реалії, виклики, перспективи: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції* (м. Тернопіль, 15 квітня 2021 року). С. 93–95.
6. Тронько П.Т. Національне краєзнавство незалежної України: досвід та перспективи. *Краєзнавство*. 2006. № 1-4. С. 7–11.
7. Харитоненко О. Жанрові грані біографічного дискурсу в сучасній періодиці. *Журналістика*. 2017. № 16. С. 150–171.